

BREV FRÅN TORR KONTINENT

Presentation av den Billmansonska brevsamlingen
på Emigrantinstitutet

Av Sten Almqvist

Melbourne 18th September 1857

Älskade Farbror

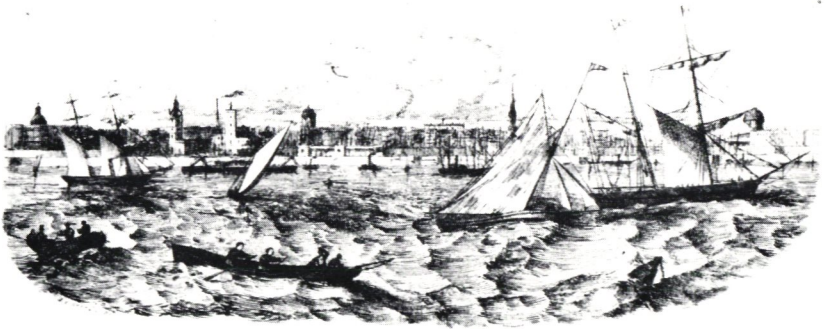
Jag fattar nu pennan för att underrätta Farbror om min goda lycka i mitt företag af hvilket jag nämnde i mitt bref från Bahia, som Farbror troligen erhållit vid denna tiden. Den korta tiden vi tillbringade där var ganska obehaglig förty the Officers var inhumanity emot the crew nödgade oss att göra en resning för vårt sjelfförswar och det gick äfven så långt att Capten och Styrman brukade skjutgewär och jag hade ett ganska narrow escape från en kula som passerade min högra skuldra, ehuru jag ej förut var invecklad uti the row.

Vi försökte förgäfvos att erhålla justice from the Consul in Bahia, ty han var visserligen bribed by the Captain. Emedlertid Affairen slutade efter 4 af Besättningen hade erhållit där discharge och blifvit sända till England back again. Vår passage from Bahia var medelmåttig, men både besättning och Passagerare hade skäl att vara missnöjda, förty vår proviant började att taga slut at the latter end hvilket var helt och hållet Captenens fel, som ej intog mera provision än vi verkligen gjorde. Vårt arbete var också förökadt, så att vi voro nästan utmattade efter hvarje Vakt on Deck.

Vi seglade från Bahia den — Aug. (jag kan ej så noga säga, ty min log Bok är uppackad) och anlände till Hobsons Bay den 12th of Sept. efter en long och otreflig passage af 127 dagar. Många af passagerarne hjälpte mig att taga mina kläder och Böcker i land, hvilket naturligtvis passerade för deras yrke. Äfven min kista fick jag i land och har Gud ske låf varit lycklig i mitt företag att rymma, hvilket jag redeligen verkställde i går den 17 at 6 o' clock p m. Jag var den sista man som lemnade C P. [Commander Perry] den öfriga besättningen rymde den samma dag som vi anlände. I tänker att lemna den största delen af mina kläder och mina Böcker i Melbourne i säkert förvar, och beger mig i morgon till inlandet utan en vitten i min ficka. Jag är nu tvungen att öfvergifva sjön för en liten tid, åtminstone till dess the C P har seglat.

Jag har Gudskeåf åtnjutit en ganska god hälsa sedan jag lämnade Liverpool och would to God det måtte fortfara, alla hemmavarande, hoppas jag äro detsamma. Hälsa Faster Jaenette och Barnen, mina kära föräldrar, syskon samt alla släkter och vänner from Farbrors

alltid tillgifna Brorson IFBn.

LIVERPOOL the 14th of Aug 1858

PRINTED BY T. CULBERTSON, LONDON.

Älskade Fäbör!

Enligt siffte såvder jag nu lifsa på vader - förrän jag kom, för
ett underfullt Fäbör, hvar vader jag kommer att styra. Jag har denna
jag tillbringat minnens i landet i sannhet, längre än jag, och det är
här, men, som jag förut nämnd. Liverpool är en speghel med förrän
att det är ganska svårt att få någon bryta, som har minst en
många tillbud att montera och jag öfverflytt, som det för den lilla bryta.

sk

På väg mot Australien.

Med detta dramatiska brev tillkännager sjömannen Ivan Feodor Billman-son för sin släkt i Sverige, att han landat sig på den fjärran kontinenten Australien. Där har han för avsikt att, åtminstone för en tid, pröva lyckan som guldgrävar för att, som rik och oberoende gentleman återvända till det gamla fäderneslandet. Men. . . han skulle aldrig fånga LYCKAN, han

skulle aldrig återse sin släkt och han skulle aldrig återkomma till det hägrande och älskade Sverige.

Ivan skulle gå sällsamma öden till mötes och hans liv skulle bli helt annorlunda än vad både han eller hans närmaste kunnat ana.

Det är min avsikt, att i denna uppsats presentera delar av Ivan Feodor Billmansons liv på basis av det rika källmaterial han lämnat efter sig. Jag kommer i huvudsak att koncentrera mig till de många upplysningar om postbefordran, som det samlade materialet lämnar. Men, och det är viktigt, det postala får inte skymma undan människan Ivan Feodor och den tid han lever i. Som en liten fördjupning kommer ytterligare en av dessa säregna australiensvenskar att få framträda, tidningsmannen, reseskildraren, m m. Corfitz Cronqvist. I en rolig artikel om hur posten anländer till Australien ger han en god bild av vad postbefordran i forna tider betydde, inte minst för den vanliga, enskilda människan. Artikeln publiceras in extenso, se sid 51.

Ivan Feodor Billmanson.

Källmaterialet

På Emigrantinstitutet i Växjö finnes sedan några år tillbaka deponerad den s k Billmansonska samlingen. Samlingen tillhör egentligen ett vida större släktarkiv, men då denna del berör en av släktens emigranter, har man, närmast genom tillskyndan av fru Barbro Levinsson, Hjärnarp, velat hålla den unika samlingen tillgänglig för forskare.

Materialet består av 288 inregistrerade komponenter och utgöres av dagböcker, kassaböcker, manuskript, foton, teckningar, brev, tidningsklipp samt senare tillägg (i huvudregistret ej upptaget material) av litteratur, fotomaterial, kartor och brevväxlingar med klarläggande upplysningar.

Basmaterialet utgöres av brevsamlingen. Den är vad jag kallar komplett, d v s de bevarade breven från Ivan Feodor till släkten i Sverige och från dessa till honom. Luckor finnes, t ex under de första 7 åren då breven till Ivan icke sparats, och senare då enstaka brev ej nått adressaterna. Understundom är breven mycket svårtolkade, dels genom att de skrivits med ytterst liten handstil, dels genom att Ivan Feodor mycket tidigt började skriva på engelska till sin broder Richard Billmanson, detta närmast för att öva brodern i nämnda språk.

Brevsamlingen har utskrivits på maskin av Fru Barbro Levinsson. Detta manuskript upptar nära nog två hundra maskinskrivna A4-sidor, enkelt radavstånd. Arbetet tog drygt ett år, då det ofta var stora svårigheter att tolka handstilarna. Fru Barbro Levinsson har här utfört ett ytterst lovvärt kulturarbete, som icke nog kan prisas.

Frimärkena på brevens kuvert är sorgligt nog borttagna, ibland genom klipp.

Släkten

Ivan Feodor Billmanson föddes den 10 juli 1836 på Limsta Säteri, Kila församling, Västmanlands län. Fader var dåvarande kaptenen, senare majoren vid Westmanlands regemente Johan Adolf Billmanson, 1801 — 1872, och dennes första hustru Elise Mariana Wahrenberg, 1812 — 1838. Om fadern kan sägas, att han stod som ägare för nämnda säteri 1843 — 1848, att han 1838 gifte om sig med Elisabeth Charlotta Karsten, 1814 — 1891, vilken var dotter till hovbagaren i Stockholm Johan Christoffer Karsten och dennes hustru Christina Charlotta Movallson. Fadern erhöll 1862 majors avsked.

Vad modern anbelangar var hon dotter till borgmästaren i Sala Karl P Wahrenberg och dennes hustru Anna Mairana Jägerhorn af Storby.

I första äktenskapet föddes förutom Ivan brodern Per Richard år 1835 på gården Drufvelund. Richard tog studentexamen i Uppsala 1854, fil kand 1855, och doktorerade på ett matematiskt ämne år 1866. Efter en adjunktur i Västerås blev han 1866 kollega vid Nora pedagogi och blev skolans rektor 1882. Han pensionerades 1906 och dog i Nora 1918. Han var gift med

Emilie Fredrika Sewén. I äktenskapet föddes sju barn av vilka sex nådde mogen ålder.

I faderns andra äktenskap föddes fyra barn, nämligen:

Adolf Leonard, född 1839 död 1914, Överste, lärare och dir för försäkringsbolag. Ernst Christoffer, född 1840 död 1881. Ägare av garveri i Gränna och Linköping. Louise Aurore Charlotte, 1842 — 1891. Ogift, dog som telegrafist i Skara. Wilhelm Gustaf, 1845 — 1891. Militär, död som chef för Krigshögskolan.

Som synes nådde Ivan Feodors syskon betrodda poster i det svenska samhället. Detta är ett faktum, som troligen i icke ringa mån bidrog till Ivans eget framtida öde. Släktens högborgliga position hindrade honom från att återkomma till fäderneslandet såvida han icke kunde göra detta som ekonomiskt fri och oberoende.

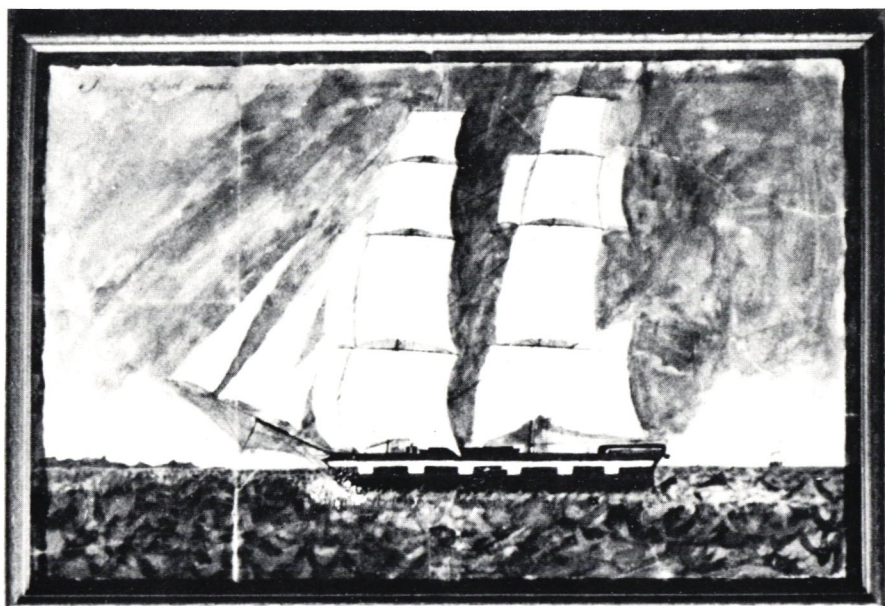

Major Johan Adolf Billmanson fick under slutet av sitt liv många brev från sonen Ivan Feodor.

Barndomen

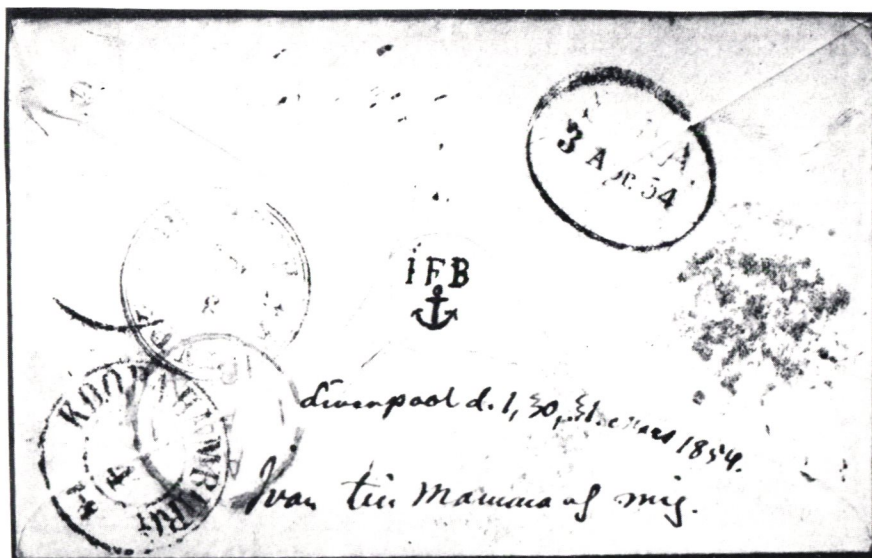
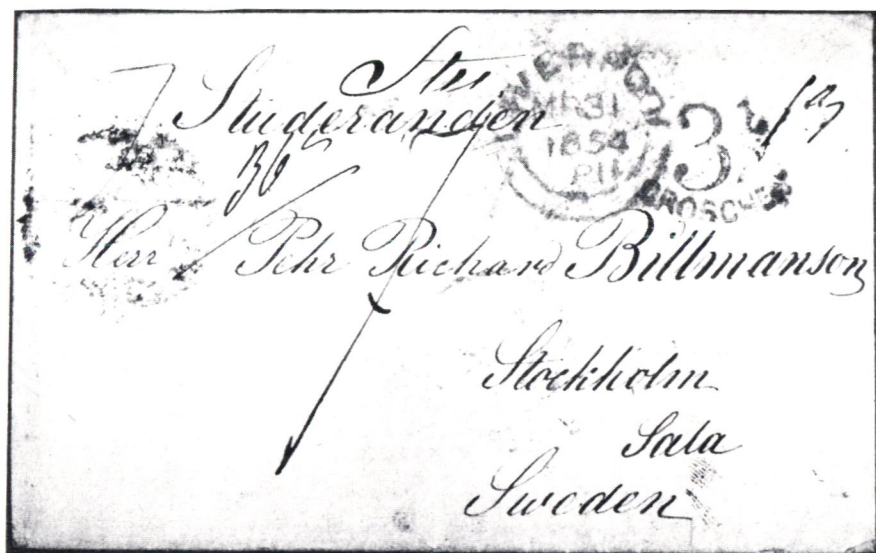
Ivan Feodor fick en sträng men vårdad uppfostran. Han genomgick Uppsala Katedralskola åren 1844–47 och Sala Apologistskola 1848. Hans håg stod till sjön, möjligen via påverkan av farbrodern Fredrik, med vilken han sedermera står i brevkontakt, och från vilken han erhåller råd och hjälp. Ivan får sin utbildning som elev på Rydbergsska stiftelsens brigg »Carl Johan» och gör resor i Östersjön. Vid denna tid börjar brevsamlingen.

1850 kommer Ivan ut på sin första långresa. Som jungman följer han briggen Pyland, Kapten Andersson, till Ostindiens stora handelsstad Batavia, nuvarande Djakarta. Resan beräknades ta ett år. Två brev når släkten hemma, och som ett ytterligare minne från resan finns bevarad en målning av Ivans hand föreställande den brigg han beseglade. På hösten 1851 är den unge pojken åter hemma för att fortsätta sina studier. Ett schema finns bevarat som ger vid handen, att de unga män som vid denna tid började inträda i den svenska handelsflottan, erhållit en nog så gedigen utbildning. Förutom navigation, geometri och algebra studerades engelska, franska och tyska, geografi och historia. På schemat har även kristendom en stark ställning, möjligen beroende på att Ivan konfirmeras ombord. Ett ganska stort antal brev från denna tid finns bevarade. De är av kulturhistoriskt värde. Ivan avlägger sin styrmansexamen 1852.

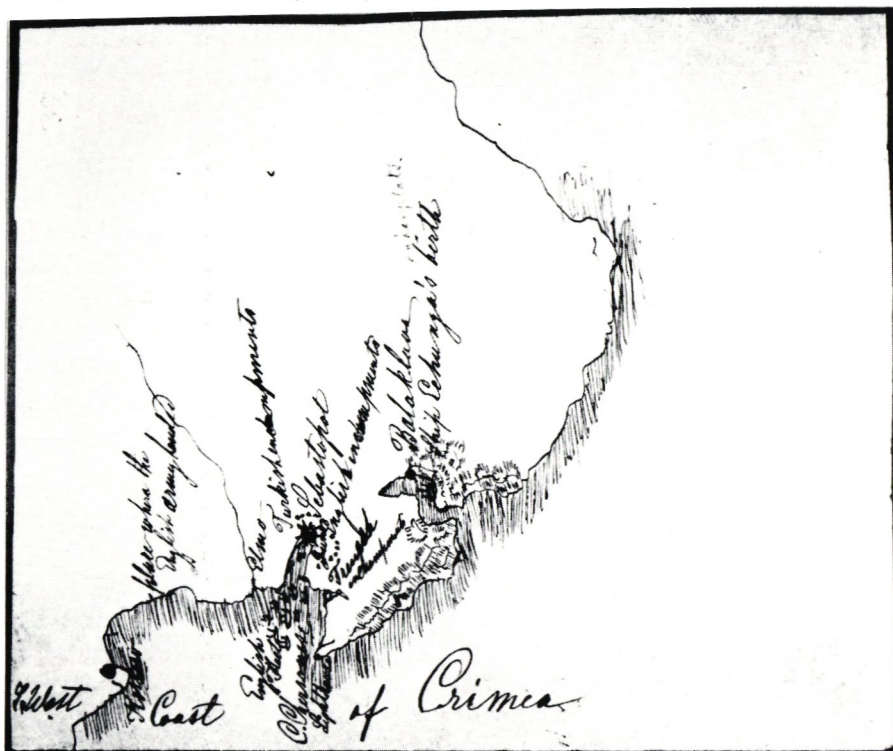
På sin resa till Djakarta målade den unge pojken Ivan briggen »Pyland». Målningen bevaras fortfarande inom släkten.

I september 1852 mönstrar han som jungman på skonerten Virgo, dansk kapten Pettersson, för resa till Medelhavet och ev Odessa i Svarta Havet. Det blir en svår resa inte minst därför att Ivan inte drar jämnt med kaptenen. På återresan anlöper man Liverpool, och där genomför Ivan sitt livs dumhet. Dramatiskt berättar han: (Brev till Richard 3 april 1853)

. . .den 11 mars anlände vi till Liverpool. Well then! Jag är nu här som Du ser. Här fingo vi gå iland hvarje afton, der var således för mig ej svårt att finna ett Boardinghouse: nåväl! Jag fann ett sådant och det blef afgjort, du förstår väl? Vi hade knappast fått lasten ut förrän jag erhöll farbrors [Fredrik] bref och jag bad Dansken godvilligt att låta mig få gå ifrån, men han nekade mig och hvarpå jag lade benen på ryggen och gick helt tyst en afton, riggad i alla mina bästa kläder, samt en mängd småsaker stoppade i alla vinklar och vrår round my body, men jag hade den lilla oturen att bli gripen och förd ombord då Kittelpelle aftacklade mig helt och hållet och tog dessutom alla mina arbetskläder och flere af mina böcker, såsom mina navigations böcker etc. Jag fick endast bergat några linneskjortor, de flesta böcker samt mina småsaker hvilket mina kamrater förde upp till Mastern samma afton. Min Portefeulie med alla mina betyger fick jag äfven bergad. Den snåle Gubben hotade att sätta mig i Prison, men never mind, tänkte jag. Jag går lika väl i morgon, och dagen derpå, den 25 M. gick jag mitt på dagen genom hela Polishögen och nu kan gubben komma, då slår jag in ögonen på honom. . . .

Jag är nu tvungen hålla mig inhyses så länge Dansken är quarliggande och jag tror att han blir klar om en circa 14 dagar, förr vågar jag således ej mönstra på något annat fartyg. Den lilla Blötbaljan har frakt på St Domingo och kommer troligtvis ej hem förrän nästa år. . .

Genom denna rymning, vilket vid denna tid bedömdes strängt enligt lagen, försatt Ivan Feodor Billmanson sina möjligheter att återvända hem inom de närmaste åren. Därmed kom också hans liv att löpa in i andra banor. Med Liverpool som något slags »hemmahamn» får han nu ta hyra på utländska fartyg. En lång räckta av brev berättar hans vidare öden fram till det han i Australien åter flyktar från ett fartyg. Vi kan därför följa honom. Vid denna tid var England indraget i Krimkriget, och Ivan gör flera resor till den avlägsna krigsskådeplatsen. Vid flera resor transporterar det fartyg, som han arbetar på, de många sårade från Krim till Skutari, där, som bekant, Florence Nightingale införde sina nya idéer om militär sjukvård. Han beskriver det fruktansvärda resultatet av Lätta Kavalleriets stormning i Balaklava i det att hans fartyg får transportera många av denna strids sårade.

Många välskrivna brev från Ivan når släktingarna, färre når honom från släkten. Från och med nu skrives ofta breven till brodern Richard på engelska, och vi finner, att Ivan blir mer och mer hemmastadd i det språk som hädanefter skulle bli hans dagligtal.

Under åren 1855 och 1856 gör han flera resor till Amerika och Sydamerika, alltid för om masten, då hans svenska styrmansexamen inte gäller inom den engelska handelsflottan. Han sliter hårt och breven andas längtan hem, även om han inte själv vill tillstå detta. Breven till fadern är återhållsamma med vardagens verklighet, medan hans brev till brodern är mer öppenhjärtiga. Måhända han, genom att skriva dessa brev på engelska, kan dölja många bittra fakta för den respekterade fadern.

1856 gör han en första resa till Australien med Australian Mail Companies magnifika klipperskepp *The White Star*, Capt. Brown, en resa som tydligen ger mersmak, för den 8 maj 1857 beger han sig åter till den torra kontinenten. Han mönstrar på »the ship» Commodor Perry med destination Australien, Kina, Indien och en restid av upp mot två år. Redan efter ankomsten till första hamn, Bahia i Brasilien, ger han i brev hem tillkänna att livet ombord på fartyget är ett helvete och att han funderar på rymning vid framkomsten till Melbourne. Så sker också, som synes av inledningsbrevet. Därmed har Ivan Feodor Billmanson avslutat sin bana som sjöman. Han blir immigrant i en vid denna tid sjudande kontinent.

Australien

På sätt och vis kan man säga, att Australien som begrepp, träder in i den övriga världens medvetande år 1851. Då upptäcker man rika guldförekomster. Dessförinnan hade »Nya Holland», som kontinenten oftast fortfarande kallades, mest skymtat som fårens och fångarnas kontinent.

Redan på 1600-talet hade holländska fartyg kryssat utefter dess norra och västra kuster men anblicken hade inte inbjudit till bosättning. Annorlunda var den del av kontinenten som kapten James Cook anlöpte 1768 och som

döptes till Botany Bay. Bakom namnet står möjligen Linné-lärjungen Daniel Solander vilken följde Cook på resan. I vilket fall som helst torde Solander ha varit en av de första som steg iland vid den blomstrande viken i närheten av nuvarande Sydney.

Det engelska hemlandet ägnade inte de nyfunna områdena någon större uppmärksamhet förrän man efter Nordamerikanska frihetskrigets slut började få sina fångelser överfyllda. Fångar hade man nämligen tidigare i rik utsträckning exporterat till Amerika. Idén att nu använda Australien som ersättning genomfördes från 1788, då en fångkoloni grundades vid Botany Bay. På detta sätt kom under de närmaste c:a hundra åren omkring 400 000

1. 18
 Studenten vid Uppsala Academie
 Herr P. H. Billmanson
 Retour till Sofia Stockholm
 (Sverige)

K.D.O.A.
 HAMBURG
 1857
 7 SEP 7
 B4
 P.A.
 1857
 8 AUG 18
 P.A.
 Berlin d. 21 Jun 1857
 Swan

människor att överföras till de kolonier som växte fram: New South Wales, Victoria, South Australia, Tasmania, Queensland och West Australia. Kontinenten befolkades dock inte enbart av straffångar utan till övervägande delen sökte sig fattigt och jordhungrigt folk från Brittiska öarna till det jungfruliga landet. Även andra länders jordhungriga sökte sig dit, inte minst från Tyskland.

Dock var befolkningen mycket minimal, 1850 uppgick den till 405 000 vita innevånare. När guldet upptäckts förändras läget i ett slag. En världsomspännande guldrusning likartad den som drabbade California två, tre år tidigare bryter ut.

Guldet i Australien och svenskarna

1853 trycktes i Göteborg en bok med den långa och beskrivande titeln: »Australien och dess guldregioner. Tillförlitlig underrättelse för utvandrare till Australien i synnerhet med afseende på öfverfart, ankomst, bosättning och guldgräfning». Författaren torde ha varit Charles Albert Kann. Boken ger på sitt vis besked om, att Australien hade stigit in i svenskars medvetande. För detta behövdes tydligen en lockelse och guld hade i myckenhet upptäckts i Bathurst i New South Wales och Ballarat i Victoria. Under de närmaste åren skulle ytterligare ett antal guldfält låta tala om sig, inte minst i tidningarna i Sverige.

Vid denna tid existerade fortfarande passtvång i Sverige. De medborgare, som hade för avsikt att för längre eller kortare tid lämna landet, kunde lösa ett sådant pass hos länsstyrelse och landshövding. Undersöktes de passjournaler som upprättades över utgivna utrikes pass finner vi, att under årtiondet 1850—1860 endast 40 personer tagit ut pass för resa till Australien. Men nu vet vi från trovärdiga bedömare i Australien (Jens Lyng och senare Olavi Koivukangas), att det vid 1850-talets slut vistats c:a 5000 skandinaver i Australien. Många av dessa hade säkerligen stannat för endast kortare tid, medan dock de flesta vistades på kontinenten under långa tider eller för återstoden av livet. Mycket få av dessa sökte australiskt medborgarskap i de olika kolonierna. Den tidigare nämnde Corfitz Cronqvist anger i sin bok »Vandringar i Australien Åren 1857—1859» att det då fanns omkring 1 500 svenskar i kolonierna.

Förklaringen till denna våldsamma divergens ligger i just Ivan Feodors eget öde. De allra flesta svenskar var förrymda sjömän. Cronqvist berättar, att flera svenska fartyg inte kunde lämna australisk hamn enligt uppgjord plan, därför att sjömännen avvikit. En del svenskar ser också ut att ha kommit till Australien via Californien. Laglösheten vid de amerikanska guldfälten passade inte svenskarna. Några fortsatte till Victoria och New South Wales. Dessutom kan vi räkna med en viss etapputvandring via Danmark och Tyskland, dit svenska drängar sökt sig för bättre inkomster och nyttjat dessa för vidare emigration.

Mycket källmaterial har avsatt sig från guldrushens dagar. Böcker, tidningsnotiser och brev ger oss en god bild av det hårda, och oftast mycket fattiga livet ute vid »minorna». Säregen är den »Skandinaviska Förening» som för en tid verkar i Ballarat, eller den »emigranttidning» NORDEN som Corfitz Cronqvist utger 1857 i 18 kända nummer av vilka endast två hittills har kunnat spåras. Man kan i materialet spåra guldgrävarens ensamhetskänsla. Bland det källmaterial som hittills nått Emigrantinstitutet i Växjö framträder den Billmansonska samlingen som det märkligaste.

Breven

Breven kommer att bli Ivan Feodors navelsträng med släkt och hemland. Likväl kommer det att dröja drygt tre månader innan han sänder ett nytt

livstecken från den torra kontinenten. Det berättar om hårda öden, ja, rent av svält och umbärande:

Penningelös, utmattad och hungry hade jag vandrat omkring landet utan herberge, endast den kalla marken och himlen öfver mig . . .

Ivan hade försökt sig som guldgrävare under några veckor utan något resultat. Hungern drev honom att ta vad arbete han kunde få. Några veckor arbetade han som tegelslagare, han blev vedhuggare, ett försök att få mönstra på för kustfart misslyckades. Han blir sjuk:

Brev 4 och 18 jan 1858 till fadern

. . . jag vill derföre ej dölja den bedröfliga sanningen. Jag är på sjukbädden och så svag att jag knappast kan gå, utan skötsel, utan Medicine, utan friends och utan pengar, men jag förmodar det är mitt eget fel. Dock ske Guds Willje, om jag tillfrisknar. Thanks be to God, If not I ---- 9 dagar har jag varit sjuk och 14 dagar utan employment. Min Disease is Dysentery eller Rödsot blandad med feaver och headache. Hafvande nu underrättadt Pappa om min ömkliga belägenhet hoppas jag Pappa ej will vidare bekymra sig öfver mig, but be tranquil och bär den oväntade underrättelsen med tålighet. Jag kan ej skrifva längre, mitt hufvud börjar yra. Hjerteliga hälsningar till Mamma och syskonen

Pappas tillgifne son I.F. Billmanson.

Anledningen till att brevet skrivits i två omgångar anges:

. . . När de föregående rader voro skrifna, hade jag ej Postpenningar för att sända det, och skulle ännu ej varit i stånd att skicka det, vore det ej för en vän, hvilkens vänskap jag måste högeligen värdera. . .

Detta ger oss ytterligare en aspekt på varför många brev vid denna tid helt enkelt inte blev skrivna. Portot betingade för en fattig immigrant en avsevärd summa, vilken kanske var nödvändigare för dagens uppehälle.

Kommande månader och år skriver nu Ivan några brev, men från hemlandet fås icke ett livstecken, då:

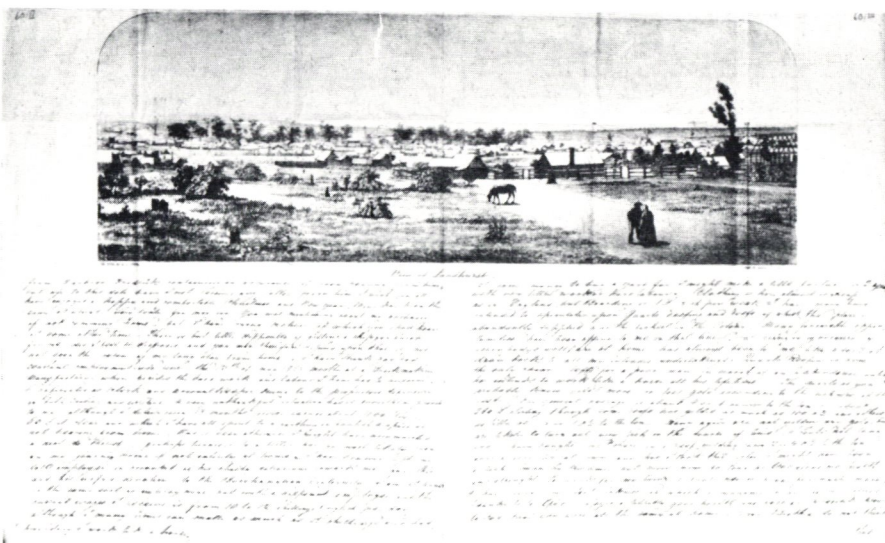
Sandhurst Jan 14. 1860

Min älskade Fader!

*Många tacksägelser för det erhållna brefvet och derigenom den oväntade glädje som har krönt mitt tålamod. Jag måste säga att mitt hopp var ganska nära utsläckt, förty genom Pappas bref dateradt aug. 6. och hvilket anlände den 14 december 1859, erhöll jag min första intelligence från hemmet, sedan min ankomst till denna Coloni, or infact, sedan jag lemna-
de Liverpool, hvilket är nu nära 2 år och 7 månader sedan.*

Längre fram i brevet spekuleras om postgången:

Det är besynnerligt var alla mina, Richards och Farbror Fredriks brev kunnat blifva tillbakahållna. I afseende på Farbror Fredriks letter innehållande pengarna, som Pappa nämnde, undrar jag ej att det icke anlände till dess rätte ägare, förty omkring denna tiden det var knappast en dag passerat, förutan somt bedrägeri rörande penningebrev blifvit begått. Jag skall emellertid skrifva några rader till the Post Master General rörande dem, eller och go ned till Melbourne och göra efterfrågan derom personligen. Det sednaste beslutet will jag troligen antaga, som jag har mestadelen af mina böcker och kläder down der och de behöfva afterseende.

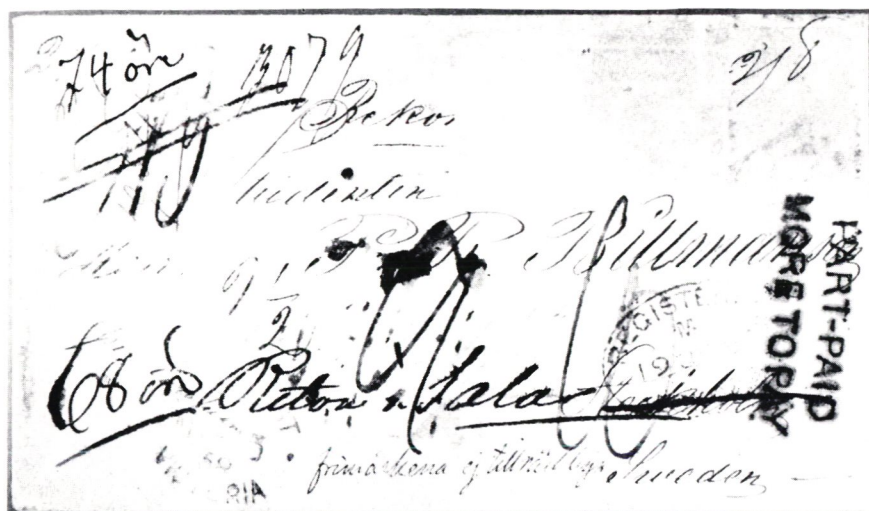

Sandhurst var ett centrum för bl a det berömda guldfältet Baallaraat.

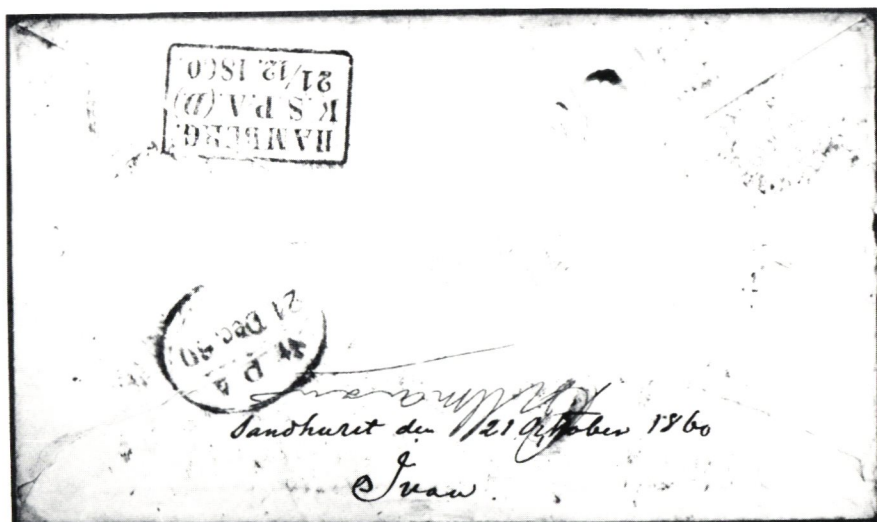
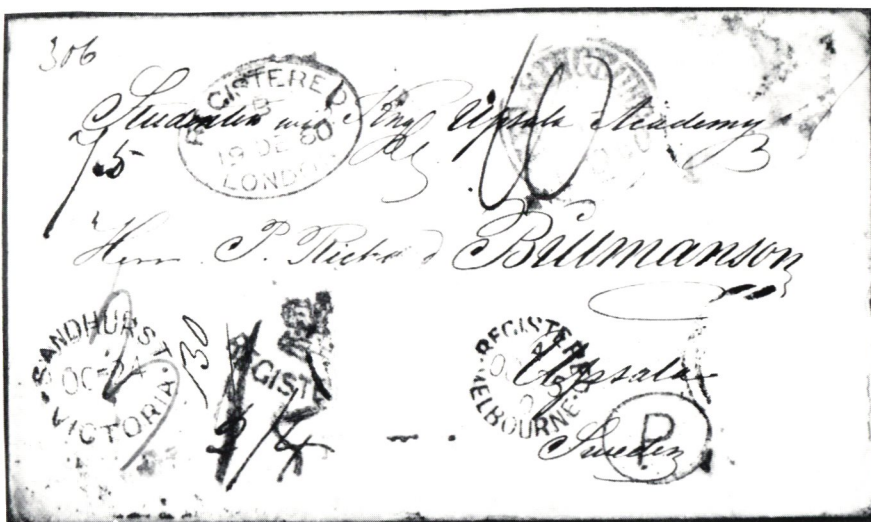
I ett samma dag skrivet brev till brodern Richard är han dock mer pessimistisk vad gäller möjligheterna att få breven:

De bref du omnämnde ha blifvit afsända till mig, har jag ej hört det ringaste af, ej heller har jag något hopp att få dem. . .

När nu brevkontakten med familjen återupptagits är det Ivans fasta föresats att den inte mer skall brytas. Han föreslår sin bror en mer regelbunden brevväxling:

Jag kommer förmodligen att stanna här i Bendigo [Guldområdet i Sandhurst. Anm. S.A.] ett el. annat år — och hvad kurs jag tänker styra efter denna tids förlopp, skall jag förmodligen låta dig veta dessförinnan, och om du med mig underhåller en regulier brefvexling loftar jag dig, att den skall bli besvarad, min adress skall du alltid få. Det Engelska för brefposten är förbundet genom kontrakt att fortskaffa posten en gång i månaden mellan Australien och Europa, och följaktligen tänkte jag att 6 veckor vore tillräcklig tid för att ett bref skall komma hem, men besynnerligt är, att ditt bref dateradt den 6 Aug. 1859 var öfver 4 mån. gammalt innan jag feck det. . .

I sina nästa brev till Sverige, drygt nio månader senare, har brodern Richard tydligen givit sin syn på regelbunden brevväxling:

Sandhurst, Oct. 21th 1860

Min käraste Broder Richard!

Du kan knappast föreställa dig med hvad glädje jag erhöll ditt sista välkomna brev daterat den 27th of June ult. Jag hörde på förhand, gen. Adolfs brev, dat Carlskrona, och ganska väl skrifvit på Engelska, att du ämnade skrifva ett långt och utförligt brev till din aflägsna broder. Jag erhöll ditt brev den 17 Sept. och sedan dess hafver jag skrifvit till Adolph,

men det var försent att besvara ditt och Pappas bref. Enligt din förordnelse skrifver jag nu denna post och tänker äfvenså att dermed fortfara hvar tredje månad så länge som du gör detsamma. . .

I och med överenskommelsen bröderna emellan har en fast grund lagts till vad som skulle bli »den Billmansonska brevsamlingen». I brev efter brev berörs postgången. Då och då upprättas förteckningar där avsända och mottagna brev anges. En ingående analys av dessa upplysningar skulle kunna berätta hur pass stor procent av försändelserna som försvinner på vägen, men denna undersökning får vänta till ett senare tillfälle, då brevsamlingen som helhet kommer att granskas.

Som ett exempel på en brevförteckning kan väljas den som är införd i brevet till brodern den 21 oktober 1860:

Letters of my own:	Till Farbror Fredrick	1857 Sept	18
2	Pappa och Farbror	1858 Jan	20
3	Farbror & Richard	1858 May	13
4	Uncle Fredric	1859 Apr	11
5	Mon Père & mon Frere R	1860 Jan	16
6	Adolphus	1860 Sept	24
7	Uncle, Père wize Frére	1860 Oct	24

Letters received from Home:

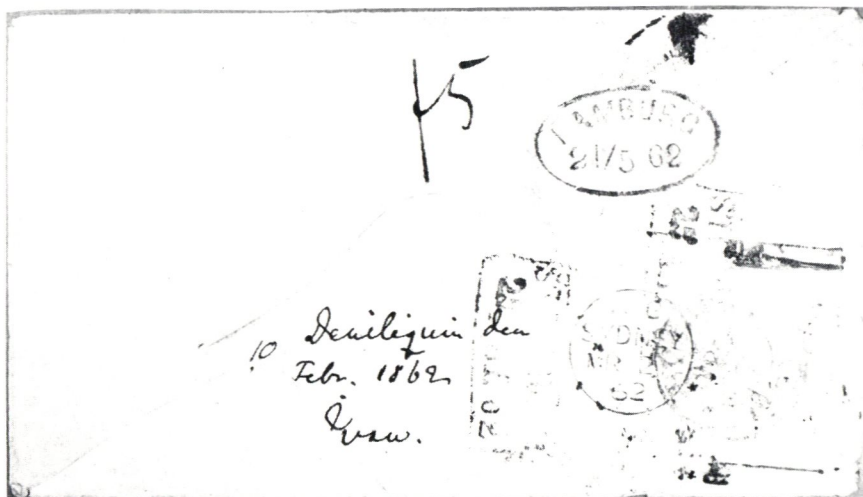
- N:o 1 From Fader & Richard dat Södertelje Aug. 6th 1859
2 från Pappa, Mamma, Louise och Farbror Sala, Mars 26 1860
3 från Adolphus Carlskrona 8—10/5-60
4 från Richard Sala June 27 1860

Vad gäller de vid denna tid ännu så dryga portokostnaderna mellan de avlägsna kontinenterna har Ivan även sina tankar. I brevet skriver han:

Kära Richard bekymra dig ej så mycket om de dyra utgifter, som vilja blifva förenade med vår hädanefter oftare Brefväxling, ty härmed gifver jag dig tillåtelse, skulle det kosta dig för mycket, att till dess betäckande använda min arfvedel, som jag har gifvit vår goda Fader Fullmakt att omhänder taga ock förvalta.

I det samtidigt avsända brevet till fadern, daterat 22 okt. 1860, ger Ivan tydligen vid handen, att han varit på huvudpostkontoret i Melbourne och där uttryckt sina åsikter angående försvunna brev:

Jag har numera ingen fruktan att våra bref gå vilse, ty utanskriften af mina bref borde nu vara ganska väl känd på the principal Post Contor och hoppas jag derföre att wåran correspondence will blifva efter somt litet mer regulär än den hittills varit.

De båda breven berättar vidare för familjen, att Ivan nu är frisk och att han genom arbete som tegelslagare åtminstone nödtorftigt kan försörja sig. Till livets överflöd räcker det dock inte.

Breven berättar vidare

Under kommande år sväller brevsamlingen. Allt mer noga redogörs i brevens inledning vilka som under de senaste månaderna avsänts eller mottagits. Ofta kan flera brev vara på väg samtidigt. Understundom har

brev kommit fram till Australien, där blivit liggande på poststationen en tid, och så returnerats till avsändaren i Sverige, t ex.:

Brev daterat Sala den 27 Juli 1863 till Ivan under adress »Postoffice Sydney via Götheborg — Southampton» ankommet till Sydney den 13 oktober 1863 återsänt avsändaren och ankomststämplat i Göteborg den 18 augusti 1864.

Ett annat exempel:

Brev till Ivan daterat Uppsala den 13 mars 1865 har på kuvertet följande anteckning »Marsbrevet 1865, afsänt ånyo i April 1867, den 3dje ggn i Juli 1868, framkom 25/10 1869.»

Om Ivan hade klagat över postgången gör Richard det i samma mån. Så här skriver han den 27 juli 1863:

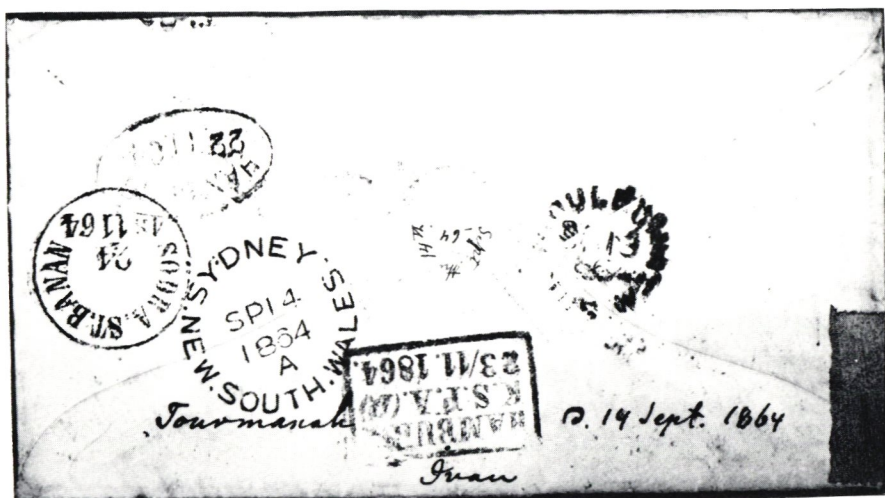
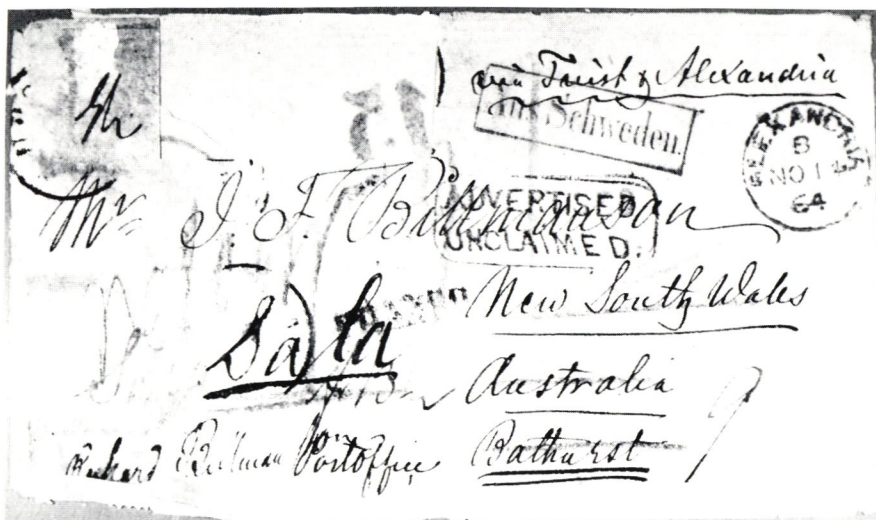
Det är nästan med likgiltighet, som jag fattar pennan för att skriva till dig, då ånyo postgången till Australien synes ha blifvit så osäker, att jag nästan med större säkerhet kan säga, att jag skrifver förgäfvess, än att jag skrifver för din räkning!

Understundom spelar Ödet sin roll, för att ett brev skall nå den ensligt boende guldgrävaren. Så har definitivt skett vid detta tillfälle:

Forbes, Lachlan Goldfiels, April 10th 1863
Min älskade Fader!

Innerliga tacksägelser för ditt kärkomna bref tillika med Louises deruti inneslutet. Jag var i sanning ganska lycklig i erhållandet af detsamma, ity det var förenadt med ett litet äfventyr, som måtte hafva beröfvat mig af nöjet som det gaf. Händelsen var sådan näml. att observerande i en tidning att ett bref låg i postkontoret för mig, och hafvande hvarken tid eller tillfälle att utdraga det, begärde jag af en vän i stan att utbringa det för mig, hvilket han undantog att göra, men olyckligtvis förlorade han det utur sin ficka på vägen och upptäckte det icke förrän sin ankomst sent på natten, och för sent att finna det i mörkret. Hörande deraf nästa morgon före solens uppgång, och tillika genom postmärken att det kom från hemmet, så var jag genast i sadeln och gallopperade omkring 12 mil, då jag försynligen fann det liggande midt på vägen i ett djupt sporr [spår]. Den vrede som jag hade känt, för min bekantskaps liknöjdhet och försummelse var genast bortdrifven med den glädje som brevet fortskaffade. Många tårar fällde jag wid läsandet af detsamma . . .

Under sådana förhållanden är det svårt att föra en flytande dialog. Broder Richard i Sverige klagar över, att när svar på ett brev kommer, så har han för länge sedan glömt sina egna formuleringar. Han beslutar därför,

att i görligaste mån behålla en kopia eller avskrift av brev som han sänder och råder Ivan att göra detsamma. Inte minst på grund av detta förfarande kan brev som försvunnit på vägen trots allt läsas.

Breven blir också till innehållet mer omfattande. Vi får en klar bild av Ivans dagligtillvaro och från släkten i Sverige kommer en ström av underättelser om hälsotillstånd, ekonomiska transaktioner, brödernas utbildning, förälskelser, giftermål och etablering i samhället.

Ivan suger i sig småstadsskvallret lika begärligt som han själv diskuterar Nordamerikanska inbördeskriget, Dansk-tyska kriget 1864 eller kråkvinkelhändelser i de australiska utmarkerna.

För släkten ger han en god bild av livet i kolonierna och de ekonomiska problem man möter där. Han berättar om djur och natur. Ofta återkommer han till sitt arbete på guldfälten, för nu ger han sig guldet helt i våld. Han berättar om sitt primitiva liv ute vid minorna eller i bushen. Tankarna fordom att åter bege sig till sjöss med riktning hemlandet tonar bort. Han inser, att han inte skulle passa i släktens småborgerliga värld:

Dear Brother!

Tourmanah Creek, Sept. 14th 1864

Kära Bror! Ni alla längta att få se mig hemma, så säga ni. Kan du återigen säga hvad jag skulle göra hemma, hvad befattning jag skulle upptaga osv. Hvad är jag när jag kommer hem? Huru kan jag vänta att bli emottagen hos en god fader o äfven Farbröder eller eder alla, som synes hafva byggt så stora förhoppningar om min framtidsbana. Jag är ju i en bemärkelse rakt af ingenting mera än när jag lemnade hemmet, endast i ålder och erfarenhet, som knappast kan practiseras annorstädes än hvarst den är förvärfvad. Dessutom är jag öfvertygad om, att klimatet ej ville öfverenskomma med min constitution. Jag blefve väl en äkta usling numera, komme jag att tillbringa en vinter hemma. Nej! Jag måste göra ett hem härute, och kommer jag en gång hem, så blir det visserligen endast på visit, som skulle bli bra nöjsam, neml. om jag dertill någonsin får råd. . . .

Guldgrävare i Australien på 1850-talet. Förutom mannen med vaskpannan arbetar en av männen med en vagga, en s k craddel.

I samma brev avslöjar Ivan, att en flickvän i Liverpool, som han under år brevväxlat med, avlidit, varför ytterligare en anledning att återvända till Europa tonat bort. Ivan är en ensam man, som inrättar sig för ett ensamt liv. Vid enstaka tillfällen möter han landsmän på guldfälten, men för det mesta är det personer som genom snusk och fylleri fyller honom med motvilja. Dock:

Älskade Broder!

Lower Turon Quartz Ridge Aug 11th 1863

The Reef på hvilket jag för närvarande arbetar är kalladt *the Scandinavian Reef*, christnad af en Svensk Eskilstuna-bo Carl Gustaf Lindberg, som är egare af ett hotell härstädes samt eger många andelar uti reefen. . .
. . . förty utaf 10 eller 11 Swenskar, som äro bosatta härstädes, mesta-dels Södra Sverigeboer tillhöra endast 3 en bättre klass. . .
. . . Jag kan endast uttrycka mig ganska långsamt på modersmålet, när jag talar med några af dem. Twenne bröder vid namn Ekström, Jönkö-pingsbor, och de enda hyggliga karlar, jemte en Finne från Brahestad, som lefva här hafva ihopsamlat på endast några månader en betydlig summa penningar. . .

Även i hemmet spørjer man genom andra berättelser om Ivan. I brev berättar Richard följande. (Sala den 27 juli 1863)

. . . *En ung Strömberg, Axel Jägerhorns svåger, har nyss hemkommit från en sjöresa till Australien, der han säger sig af andra svenskar ha hört omtalas dig, att du neml. sysselsatte dig med att måla hus på gatorna i någon stad inuti landet. . .*

För att i någon mån bibehålla sitt modersmål i det engelska språkhavet skriver numera Ivan konsekvent på svenska till brodern och fadern. Någon gång skriver han till systern på engelska för att öva henne i språket. För att ytterligare hålla kontakten med det svenska språket och händelserna hemma ber han nu få sig tidningar tillsända. Dessa tidningssändningar kommer under åren framåt ge upphov till många »efterlysningar».

Bakgrunden till traktan efter denna litteratur anger Ivan i brev Nov 12, 1862:

Det är bra underligt att jag aldrig kan få en enda svensk tidning. Det finnes många fria bibliotek och läsrum i Sydney, Melbourne och alla större inland städer, hvarest man kan se tidningar hvarje månad från alla jordens delar, men jag kan aldrig se eller höra om en enda Svensk ibland them alla. Vår nation synes verkligen så liten att den är knappast värd en representation i de ordinära Engelska tidningarna, ty jag ser aldrig eller

Quartz Ridge, Lower Teton River Jan 14th 1884.

Dear Brother Richard!

[illegible]

QPL Turner Feb 15-1964

[illegible]

Brevportot tvingade Ivan Feodor att krympa handstilen så att brev ofta måste läsas med förstoringsglas. Prydligheten blev med åren mer och mer markerad.

ganska sällan något nämnt om gamla Sverige, när nästan alla andra riken occupera en del af Europeiska nyheterna.

En ytterligare länk med hemmet blir de många fotografiska porträtter som utväxlas mellan kontinenterna. Ivan samlar släktens konterfej. Bilderna kommer att betyda mycket för honom. Han följer syskonens tillväxt och faderns åldrande. Hans sedan länge döda moder blev aldrig fotograferad, men ett från Richard avsänt foto av en teckning ger upphov till följande kommentar (Brev Jan 14th 1865):

Jag hafver ganska riktigt erhållit en kopia af vår moders porträtt som du sände mig, det ser rysligt urgammalt ut, som om det vore taget i 1700-talet. . .

UPPBROTT FRÅN AUSTRALIEN.

I flera brev fram till 1865 har Ivan Feodor Billmanson berättat om hur guld hittats på Nya Zealands sydö. Till en början ignorerar han de många rykten som var i svang därom. Men han inser med tiden, att möjligheterna att bli rik på de sedan år tillbaka genomgrävda australiska guldfälten var ganska minimal. På dessa guldfält härskade nu inte längre guldgrävaren

Postkontoret i Sydney.

med korp, spade, vagga och vaskpanna, de hade erövrats av gruvbolag med ångmaskin och stordrift.

Han skriver så sina sista brev från den torra kontinenten och fortsätter sin jakt efter lyckan:

Nerrigundah Oct 14th 1865

. . . Jag hafver haft nog utaf denna Colony, åtminstone i guldgräfvarelinien. Det nya guldfältet hvarest jag begifver mig till, är kalladt Hokatiki, beläget på den vestra kusten of Södra Nya Zealand. Denna kust hafver aldrig förut blifvit explorerad och de derstädes belägna rika guldfälten äro alla nyligen upptäckta. Jag ser alls ingen upmuntran att nedsätta mig och uphöra mitt wandrande lif. Jag hafver ingen att fästa min kärlek och tillgifvenhet uppå, som du hafver, min käre Bror. Lycklig är du och glad är jag åt din lycka. Kanhända med tiden får jag väl någon att fästa mina tankar uppå, och som vill hafva något inflytande på mitt tillkommande lif samt styra min lyst för att wandra. . . .

Sydney Nov. 2nd 1865

Älskade Broder!

I morgon bittida seglar jag i Ångskippet Cloude Hamilton såsom passagerare till Hokitiki Guldfält i New Zealand. Jag mår bra! Mår ni alla bra? Så är Gudilåf allt bra! — Jag innesluter (1) ett exemplar of mitt porträtt.

Hälsa Far o Mor, Syster o Bror, Släktingar och gamla Greta.

Din alltid tillgifne Broder Ivan F. Billmanson.

»Posten är kommen»

Ett kapitel ur Corfitz Cronqvists bok

Vandringar i Australien

åren 1857—1859

Det är inte mycket känt om författaren Corfitz Cronqvist. Han är en av dessa många fantaster på de australiska guldfälten som tonar bort i glömska och tystnad.

Fritjof Anders Corfitz Cronqvist föddes i S:t Petri församling i Malmö den 21 mars 1833. Han var son till boktryckerikonstförvandten Johan Cronqvist, född i Landskrona, och hans hustru Anna Christina Lundgren. I föräldrarnas äktenskap föddes ytterligare sju barn, varför man kan förmoda att Corfitz, som en av de äldsta i skaran, tidigt fick söka sig ut i livet. Han följer i faderns fotspår som boktryckare, men han söker sig också till diverse tidningar.

Tillvaron i Sverige blir ambulerande, och han gör även avstickare till utrikes ort redan i 17-årsåldern, varför han ser ut att kunna ta väl vara på sig. 1852 hamnar han i Växjö, där han får anställning hos Boktryckaränkkan Carolina Duerell vid det ärovördiga Växjö Bladet. Från denna tid berättas, att han förledde nämnda änka att öppna process mot en kollega i staden förebärande att närnde tidningsredaktör okvädat änkan och hennes tidningsorgan. När förhandlingarna vid tinget skulle börja, visade det sig, att Corfitz, ännu ej myndig, inte fick tala inför rätta, varför Carolina Duerell förlorade målet och Corfitz Cronqvist platsen.

Några år senare beger sig den unge mannen till Australien, där vi kan följa honom via här citerade bok, men också via den »Skandinaviska tidning för Australien» NORDEN som han grundar 1857. Tidningen går omkull, och Corfitz tröttnar på att svälta sig fram med hjälp av en obefintlig kultur bland de många svenska guldgrävarna. Han ger tillkänna, att han skall resa till Amerika, vilket han troligen inte gör, utan han blir kvar i Australien för resten av sin tillvaro, och då närmast som en av de många tysta i landet. Hans dödsår är mig icke bekant.

S.A.

Det gamla posthuset i Melbourne vid 1850-talets mitt syns med sin då imponerande fasad på bildens vänstra sida.

II. „Posten är kommen!“

En Melbournare, åtminstone affärsmannen, och nästan hvarannan är lite affärsman då man är här, är vid sitt allra sämsta lynne vanligen emellan den 6 i hvarje månad, då den Europeiska posten är förfallen, och den 12 då den allmännast anländer. Man hör ej annat än: „Är posten kommen?“ „Annamma den posten!“ „Den satans posten!“ „Hvilket slarf!“ osv.

Affärerne stå stilla, auktionsrummen (der de flesta spekulationer göras och köp afslutas) äro tomma och det kännas liksom något tryckande i luften — det är posten som är i antågande. För att följa sanningen, medgifves att det händer kanske en gång på året att den kommit blott en dag för sent, och då blir man nästan förargad öfver surprisen och att ej hafva något att brumma öfver, hvilket nu blifvit en inrotad vana; men det har också hänt 2 gånger 1858 att posterne blifvit fördröjde en hel månad — då är Melbournaren odräglig; han svär ohyggligt; han talar blott om posten, han drömmar blott om den. Kommer så en bekant i östra delen af staden och tillropar honom: „Nå äntligen, posten är kommen!“ då vänder han straxt om för att begifva sig till „West-end“, der telegrafbyrån är belägen och der första anslaget alltid göres. Det befinnes nu att underrättelsen är falsk, en af de hundratals likadana „ankor“, hvilka under dessa väntans dagar, serdeles Söndagarne, då telegrafen är stängd, utsändas.

Ankomsten af den Europeiska posten är också ganska viktig, serdeles då det ej sker mer än en gång i månaden. Vi skola ej omtala de politiska förhållanden, som möjligen kunna gestalta sig derhemma, inverkande på de Australianska i större eller mindre mån: hela den kommersiella rörelsen här på platsen är helt och hållet beroende af börsen i London, eller rättare af affärsmännen der; den tager derifrån sina intryck, den erhåller derifrån sina order för köp eller försäljning, oberäknadt den förlägenhet en posts uteblifvande förorsakar köpmän, som vänta remisser. Med ett ord, postens ankomst är verkligen en liten epok — 12 gånger om året återkommande. Och detta betraktadt från den rent praktiska, affärsmässiga synpunkten — huru många tusende längta ej dessutom icke mindre ifrigt efter bref från sina vänner och bekanta i Europa! Jag för min del tillstår att jag tror det svårligen någon köpman under penningekrisen kunde längta mera efter den rödklädde brefdragaren, än jag, hvarje gång han, tungt belastad, delade ut sina „per overland mail“ ankomma håfvor. Man har riktig „Hjertebanken.“ Men så är jag också bra nyfiken.

Det är att hoppas, att det kompani, som från och med Februari 1859 öfvertager posttransporten mellan Europa och Australien, via Suez, bättre uppfyller detta åtagande än det, som sednast hade kontraktet. All anledning är att förmoda detta, då det nya kompaniet flera år haft postföringen mellan England och Indien och eger flere reservfartyg. Engelska regeringen skall betala detta kompani, „the Oriental and Peninsular Royal Mail Company“ en summa af £ 180.000 per år för månadlig post från Southhampton till Melbourne i 50 dagar. För hvarje dag, som det dröjer öfver, skall kompaniet plikta £ 300. — En ny route via Panama kommer sannolikt att taga sin början om 6 månader, så att vi då böra hafva Europeiska nyheter hvarannan vecka och tvärtom.

Äntligen höra vi en dag, låtom oss antaga klockan 8 på morgonen, på allvar det hugnesamma utropet:

„Posten är verkligen kommen!“

Dermed är första sorgen släckt, men nu plågas man svårligen af nyfikenheten, — tyvärr få vi ej våra bref förr än fram på eftermiddagen; flera hundrade kistor med bref och tidningar skola intransporteras och öppnas. Förut fick man vanligen vänta till andra dagen, men numera sker brefsorteringen under resan, så att vid framkomsten alla bref till en gata, efter husnummer, ligga i ordning, likaså poste restante-brefven efter olika bokstaf. Det är en förträfflig idé, som besparar en dyrbar tid, ty det har ofta hänt att posten kommit den 14, och den 15, eller nästa dag, skall den gå till Europa.

En resande, som ej varit i Melbourne förut då någon post kommit, skall omkring en timma efter denna märkvärdiga tilldragelse, eller efter vår förut antagna beräkning klockan 9 förmidagen, fråga sig sjelf, hvad det är för buller han hör? hvadan det sakramensgade väsendet och

skriket kommer? om elden är lös? eller om en revolution är färdig att utbryta? Det larmas och skrikes och väsnas af hundrade röster på alla gator, så att man knappast kan „höra örnaly“. Den förste, han frågar, skall svara honom: „Posten är kommen!“ och om han söker närmare upplysning, så skall han erfara att det är *första* extraordinarie upplagan af de tre dagliga tidningarne som utkommit, innehållande en spalt af telegraf-summarium med det nyaste utaf det nya och som nu distribueras af hundradetals pojkar och gubbar, den ene öfverröstande den andre ifrån diskant, ja sopran, till den djupaste bas, ungefär i följande termer:

„Ankomst af den Europeiska posten! 30 dagars sednare underrättelser från Europa! Extraordinarie upplaga af „Argus“ med telegrafrapport från Queenscliff. Utomordentliga nyheter! stormning af (Gud vet hvad!) Nyare underrättelser från Indien!“

En annan:

„Posten är kommen! supplement till „Age“! Det nyaste af det nya! 30 dagars sednare notiser från Europa! 20 dagars sednare från Indien! Våra trupper segra! Endast 6 pence.“

Detta är sättet att meddela det nyaste och mest märkvärdiga af de medförda underrättelserna. Hvar och en af de tre dagliga tidningarne har sin egen Londonerkorrespondent, som sänder telegrafrapporter via Malta, så att vi hafva 6 dagars färskare notiser än dem tidningarne från London, via Marseille, meddela.

Sedan man stillat sin nyfikenhet med afseende å de *allmänna*, i dylika supplementer meddelade, angelägenheterne, börjar man med allvar tänka på sina egna, oupphörligt förföljd af kolportörer, som vilja påtruga en andra eller tredje upplaga af nyhetsblad med utförligare notiser. — Jag talar ej om affärsmannen, som på sitt kontor afvaktar sina bref eller sänder sin bokhållare att ur hans å postkontoret hållna privata låda hemta desamma. Jag måste hålla mig till de s. k. „löshästarnes“ så ofantligt stora pluralitet — jag menar dem, som ingen varaktig stad hafva, som bo i dag i öster, i morgon i vester och som således alltid hafva sina bref adresserade: poste restante. — Det är annonseradt genom anslag att brefutdelningen börjas klockan 4, och vi begifva oss, för säkerhetens skull, till posthuset klockan 3 för att vara bland de förste som slippa in. Detta försigtighetsmått är emellertid öfverflödigt, ty dörrarne äro redan sedan klockan före 12 barrikaderade af ett par hundrade personer, som, för sin nyfikenhet, åtskilliga timmar uthärda knuffar och en allt mera tilltagande tryckning och trängsel. Ändtligen slår klockan, portarne öppnas och in i den långa korridoren störtar menniskomassan — en och annan af de svagare faller och trampas, men hvad gör det? det gäller att hinna fram till den plats, der man har sin initial. — Det finnes nemligen nio olika luckor, betecknade med A, B, C, — D, E, F, etc., derifrån bref utdelas, och det är ett förfärligt tumult, i synnerhet de första 4 — 5 timmarne. Hvarje posts ankomst kan anses för en recett för skraddarne, ty då man, efter ett ryskt ångbad af svett, slutligen lyckats komma fram till luckan, sagt sitt namn och i en minut känt alla väntans kval, serdeles om man afvaktar bref från någon kär person i hemmet, samt slutligen antingen *fått* sin skatt eller svar att det ej finnes något bref, — så har man återvägen att tillryggälägga, hvilket visserligen ej tager så lång tid, men likväl har betydliga svårigheter, enär vanligen 50 till 100 personer med all gewalt trycka på, sträfvande *till* luckan; det är som att simma mot en stark ström. En rock eller något annat plagg hakar sig upp och, kratsch, lemnar något till eller medtager något minne från en granne. I bästa fall slipper man från dusten med en nedskrynklad skjorta och slappa, hoptryckta „fadermördare“ och oftast ser man ut som komme man från ett slagsmål, sönderrifven eller eljest illa tilltygad.

Och likväl, om man blifvit så der handlöst eller rättare handfast „ovåligt“ behandlad elfva gånger på ett år, förleder nyfikenheten eller längtar en stackars „löshäst“ att riskera sina lemmar tolfte gången, hellre än att vänta ett par dagar, ty de två första dagarne är det ungefär lika tillstymmelse som första ögonblicket.

Man kan beräkna att med hvarje post anländer, adresserade endast till Melbourne, omkring 175,000 bref och tidningar.

Posthuset är väl beläget, men ännu en obetydlig byggnad. Ritning till ett nytt af sten, högst prydligt, är antagen och kostnadsförslaget uppgår till £ 350,000, byggnaden skall vara färdig i

Mars 1860. Prisritningen belöntes med £ 500, andra priset var £ 300 och 5 tredje pris vardera £ 100.

Man bör således hoppas att inom ej alltför lång tid kunna, utan en inre rysning vid tanken på sin garderob, utropa: „The mail is in!“ („Posten är kommen!“)